

prediking geleerd en in de opvoeding doorwerkende. Maar de kerken, eenmaal door een burgemeester opgewekt, hadden ook wat te vragen aan hem: de bioscoop en sport:

Steun werd echter van de overheid verwacht inzake de bioscoop, waarvan de voorzitter, hoewel niet een principieel tegenstander, toef, dat het vertoonde z.i. niet altijd de toets kon doorstaan.

Vond men in dezen gehoor? We lezen:

De kerken drongen aan op stappen door de overheid te nemen in deze zaak, maar de overheid, in dit geval B. en W., wenste dat niet en wenst dat nog niet. Mogelijk zou namelijk zijn geweest het stellen van een leeftijdsgrans van 18 jaar voor het bioscoopbezoek, zoals een der wethouders mededeelde, maar hiervoor was het college, zozeer begaan met de verwording der jeugd, niet te vinden. Beperking van vergunning tot het voetballen op Zondag kon evenmin genade vinden, omdat de kerken toch de jeugd niet zouden kunnen opvangen, die thans op en om het voetbalveld vertoef. Resultaat werd niet bereikt op deze besprekingen.

Een „lokaal” werd daarna overwogen:

Nu zou de overheid zelf een ontspanningslokaal laten inrichten, via een stichting, waarin verschillende der samengekomen kerken vertegenwoordigd waren en dus financieel bijdroegen. Veel vorderingen hebben deze plannen inmiddels niet gemaakt. Daarom mag het woord „het schijnt” in de laatste zinsnede van de L., die wij citeerden wel onderstreept worden: „Het schijnt, dat dit woord van de overheid aanleiding zal geven tot een actie, die door het woord van de Kerk niet kon worden bewerkt”.

Dit alles, aangenomen natuurlijk, dat Middelharnis bedoeld is. De enige actie, waarvan we tot nog toe iets hebben gemerkt, is dat men enige predikanten heeft uitgenodigd winterlezingen te houden in Middelharnis, waarvan de de Kluis de eerste is geweest.

Intussen togen Flakkeese dominees naar „Kerk en Wereld”:

Maar — wat deden de Herv. Geref. intussen? Zagen zij geen problemen, omdat ze nu eenmaal te weinig inzicht hadden om nieuwe-keers-mensen te wezen? Integendeel. Verschillende geref. bondspredikanten van ons eiland maakten een excursie naar „Kerk en Wereld”, om daar eens advies in te winnen. Op de Horst wist men alles al af van de verschrikkelijke zedelijke verwording van het gereformeerde Flakkee. Maar veel raad kon niet gegeven worden. Welke indruk uit Driebergen werd medegenomen, zal ik niet beschrijven, omdat ik zakelijk wil blijven. Na enige tijd ontving ik bezoek van de heer Van Diggelen van „Kerk en Wereld”, vergezeld van dr. H. Schrotten. Het advies, dat toen werd gegeven, luidde: een godsdienst-onderwijzer aan te stellen, speciaal voor het jeugdwerk. Dit behoort echter voor een betrekkelijk kleine gemeente tot de onmogelijkheden. Reeds was een gods. dienstonderwijzer in dienst voor het gewone gemeentewerk, maar daarnaast een ander te benoemen, zou verre boven de financiële draagkracht der gemeente gaan. Merkwaardig was, dat werd ingezien vanuit „Kerk en Wereld”, dat een Wilka op Flakkee niet op zijn plaats zou zijn. Dit geeft te denken, maar ook daarop wil ik niet nader ingaan. Inmiddels probeert de Herv. Gemeente te doen wat zij kan.

De Goedhart besluit:

De vraag, waarmede ik wil besluiten is deze: Is het oordeel, dat de Landsman zo in het algemeen geeft

over de gereformeerde gemeenten in ons land juist? Want wij zijn er van overtuigd, dat Middelharnis helemaal geen gunstige uitzondering maakt, maar dat deze dingen overal de gereformeerde mannen bezig houden. Evenzeer als ik er van overtuigd ben, dat de toestanden, ook op zedelijk gebied, op Flakkee niet slechter zijn dan b.v. in de grote steden.

Het verhaal is leerzaam. En ontdekkend. En het bevestigt ons in de overtuiging, dat aan de éne kant de prediking (over lange termijn gesproken, want we kennen geen van de huidige predikanten) de schuld heeft, en anderzijds de begunstiging van de sportverdwazing, en dat voorts het doorbraaksocialisme het socialisme niet genezen zal, wilka's of geen wilka's. Men ziet geen achtergronden meer, ook niet in het socialisme. Ook niet in „Kerk en Wereld”. Ook niet in de „doorbraak”. Ook niet in de „midden-orthodoxie”. De dominees van vroeger jaren (nog eens: de tegenwoordige ken ik niet) hebben Flakkee doodgeprekt. De preekstoel zag geen enkele „achtergrond” meer, ook niet van de gereformeerde belijdenis. De opvoeding deugde niet en daarom de preek evenmin als de catechisatie.

HET SYSTEEM VAN „SAMEN DELEN”.

Het is altijd moeilijk, zich in te denken, hoe in de Herv. Kerk de verhouding der groepen werkt. In ons vorig nummer gaven we een * over de vrijzinnigheid, in samenhang met de nieuwe z.g. Kerkorde. Thans knippen we uit „De Waarheidsvriend” (Geref. Bond) een deel uit een ingezonden stuk van dr. C. Bakker, ouderling, Hillegersberg. Deze schrijft (inzake Hillegersberg):

Toen in 1940 de derde predikantsplaats kon worden gesticht, heeft de kerkeraad in deze vacature een predikant beroepen van de Gereformeerde Bond, hoewel het aantal Gereformeerde Bonders belangrijk kleiner was dan één derde. Na het vertrek van deze predikant naar elders, werd in deze vacature opnieuw een Bonds-predikant beroepen. Dat deze predikant gemeend heeft, bij het inwerking treden van de Nieuwe Kerkorde, als lid van de Gereformeerde Bond te moeten bedanken, is een omstandigheid, waarvoor de kerkeraad uiteraard geen verantwoordelijkheid draagt. Thans staat er dus in Hillegersberg inderdaad geen Bonds-predikant meer. Om echter aan de verlangens van de Gereformeerde Bonders tegemoet te komen, worden er in de vrije beurten, voor zover die er met 6 predikanten nog zijn, voorgangers gevraagd van de Gereformeerde Bond.

Zoals bekend, komt er in Hillegersberg binnenkort weer een vacature. Er zijn reeds stemmen opgegaan, niet alleen van Gereformeerde Bonders, doch evenzeer van confessionelen en ethischen (om voor de duidelijkheid deze oude benamingen nog maar eens te gebruiken), om in deze vacature weer een Bonds-predikant te be-roepen. Of dit inderdaad zal geschieden, moet worden afgewacht. Nu de Gemeente in 6 Wijkgemeenten is gesplitst en Terbregge, waar de meeste Gereformeerde Bonders wonen, niet vacant is, ligt de zaak wat moeilijker, doch misschien is er toch een oplossing te vinden.

In antwoord hierop schrijft de redacteur, ds J. J. Timmer:

Ik geef toe, dat de kerkeraad van Hillegersberg er niet voor verantwoordelijk is te stellen, dat ds Beens, die aldaar beroepen is als predikant van de Gereformeerde Bond, in vele opzichten anders is gaan denken.

Aan de verlangens van de Gereformeerde Bonders is men echter slechts op karige wijze tegemoet gekomen. Er zijn in Hillegersberg 4 kerken; ergo 8 beurten per Zondag. In 52 weken dus 52×8 beurten. Als we er de Kerstbeurten en de Oude- en Nieuwjaarsbeurten en de 2e Paasdag en Pinksterdag bij rekenen, komen we stellig aan een totaal van plm. 450 beurten. Van deze 450 beurten werden in een jaar tijds ongeveer 30 beurten vervuld door een predikant van de Gereformeerde Bond.

De heer Bakker zal mij toch wel toestemmen, dat dit een zeer schrale tegemoetkoming is.

De heer Bakker zegt, dat de groep van de Gereformeerde Bond in Hillegersberg belangrijk kleiner is dan één derde van leden en doopleden. Dat wil ik niet betwisten. Ik tel echter toch anders. Volgens ingewonnen informatie valt een vergelijking van de kerk-gangers, b.v. in een avondbeurt bij eigen predikanten en in de avondbeurt in Terbregge, bij een Bonds-predikant wel wat anders uit.

Nu kan men tellen, zoals men wil, maar de kerkgang bewijst voldoende, waar het hart van de inwoners van Terbregge naar uitgaat.

Met één slag is aan dit voorbeeld duidelijk gemaakt, hoe funest de verhoudingen zijn. Primo: men stelt (en went zich volkomen aan de toestand, en de daarop gebouwde methodes) men stelt leugenleer en wat men houdt voor Gods Woord op één lijn; niet theoretisch, wel in de praktijk van het „gelijk op delen”. Dat is dus: men baseert zich geheel en al op de feiten, niet op wat men houdt voor recht van de wet Gods. Secundo: men laat de uitkomst van het deelsommetje afhangen van het aantal beschikbare localiteiten: zóveel gebouwen, dat betekent: zóveel valt er te delen. In een gemeente met één gebouw moet er dus wat anders op gevonden worden.

Waarom neemt men niet naar plicht de rechten, die de Goede Herder voor de schapen verworven heeft — door zijn dierbaar bloed? Men kan op een synode afgeven zoveel men wil; maar wat is dit gereken nu anders dan ook zelf één wat men openlijk zegt te verordelen, en dit..... onder het opheffen van de leus: weest hierin alle onze navolgers? Want dat het zo móet, als het hier gebeurt (vóór alle dingen bijeen laten blijven, wat onder de éne koepel van het synodale verband, geen schriftuurlijk kerkverband intussen, samenloopt), dat legt men toch als plicht aan alle mensen op?

Rechten, door Christus verworven, nemen, d.i. zich toeëigenen..... — wie denkt hier niet aan het doopsformulier? Daar staat de bekende uitdrukking: de Geest, die ons toeëigent, hetgeen we in Christus hebben.

Als de gelovigen, die zeggen, bij dit formulier te willen leven, nu eens zagen, dat Christus niet maar het recht verworven heeft om op het ziekbed vertroost, en daarna in de hemel opgenomen te worden, maar ook om te staan in de vrijheid, als lid van de vrije kerk, en zich door niemand te laten knechten, om ook zelf als onderworpen slaaf te moeten dóen wat men veroordeelt als ongehoorzaamheid, zou men dan niet eindelijk leren inzien, dat het blijven onder een nú barthiaans régime een tegenstaan van de Geest is? Geest, — dat betekent hier meer dan individuele vertroosting in individuele zorgen. Geest, — dat is Hij, die alles, ook onze rechten, om ons te doen gelden als vrije leden van Christus' duurgekochte kerk, neemt uit Christus, om ze ons en

Een boek als de Gereformeerde Geloofsleer van Prof. Heyns, waarin met klem en zeer breedvoerig wordt betoogd dat de verbondsbelofte volkomen gelijklijk aan alle bondelingen wordt geschonken en dat de doop alleen, maar tegelijk ook ten volle, aan alle dopelingen Gods verbondsbelofte verzegelt, werd met een warm gestelde voorrede als „gezond gereformeerd” door Prof. Bouwman bij het gereformeerde volk ingeleid¹³⁾. En Prof. Grosheide recensieerde het als een boek dat „inderdaad Gereformeerde Geloofsleer” geeft zonder een woord van critiek op dat punt¹⁴⁾. Prof. Bouwman verklaarde later: „Van een kind, dat uit geloovige ouders, d.w.z. in de kerk van Christus, geboren wordt, weten wij dat de beloften Gods ook hem gelden, en daarom behoeven we niets te veronderstellen bij den doop, maar wij weten, dat het kind onder de belofte ligt, omdat God ons daarvan de verzekering gegeven heeft. Niet alleen aan sommige kinderen, maar aan alle kinderen komt de belofte toe”¹⁵⁾.

De conclusie uit het bovenstaande is onweerlegbaar deze, dat de hoofdstelling van Lindeboom: de doop verzegelt niet wat in de dopeling aanwezig is, maar de beloften van het Genadeverbond, die in het Evangelie wordt geopenbaard, welke belofte aan alle dopelingen toekomt — ook ná 1905 volkomen vrijheid hield op het Gereformeerde erf!

Nu is er reeds dikwijls van verschillende zijden terecht op gewezen, dat de formule van 1905, als men haar strikt logisch interpreteert, inderdaad de veronderstelling van een in de dopelingen aanwezige wedergeboorte leert. Men leest immers in de aanvang daarvan „dat volgens de Belijdenis der Kerken het zaad des verbonds krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboorte en in Christus geheiligd”.

En voorts werd er ook op gewezen, dat deze formule

behoorlijk rammeit, omdat in de „kop” daarvan wordt betoogd, dat men de kinderen moet houden voor wedergeboorte, terwijl in „de staart” wordt opgemerkt, dat het volstrekt onbekend is wanneer God de uitverkoren kinderen des verbonds wederbaart. Waaruit natuurlijk moet voortvloeien dat men daaromtrent dan ook geen enkele veronderstelling moet maken.

Het is goed om met het oog op deze kwestie, welke voor de bepaling van de strekking van de verklaring van 1905 zo belangrijk is te luisteren naar wat Dr. J. van Dijk en Dr. G. Janssen in hun fijne, helaas weinig bekende brochure: „De lijn der Afscheiding verlaten” meedelen.

Wij lezen daarin het volgende:

„Nog kort voor zijn dood deelde Dr. S. O. Los in Schildwolde op een bijeenkomst mede, hoe hij den avond na de vergadering der Synode in 1905, waar deze verklaring was aangenomen, had doorgebracht bij Prof. Ravinck en hoe hij Ravinck gevraagd had: „hoe konden jullie je toch laten verleiden, om zulk een verklaring aan te nemen?” „Och, je begrijpt wel: vergaderingsmentaliteit”, had Ravinck geantwoord, „je wordt op het laatst vermoeid en geeft dan wel eens meer toe, dan je achteraf had willen toegeven. Maar die eerste clause over dat houden-voor-wedergeboorte is ook niets anders dan bejegeningssnorm: wij willen bij het opgroeien wel wat goeds van onze kinderen denken, en zij bezitten de wedergeboorte immers in de belofte. Maar wat die inwendig-ontvangen-genade-theorie betreft, die is immers geheel verworpen in de tweede clause: het is minder juist, dat de grond van den doop is de veronderstelde wedergeboorte; de grond van den doop is het bevel en de belofte Gods. Bovendien: het is ook niet meer dan een verklaring, een pacificatie”¹⁶⁾.

Deze mededeling heeft daarom te meer waarde omdat zij, wat de materiële inhoud betreft, geheel en al klopt met wat Prof. Ravinck vlak vóór de synode omtrent de veronderstelde wedergeboorte geschreven had in zijn „Roeping en Wedergeboorte”¹⁷⁾. En met wat door Prof. Ravinck geleerd wordt inzake de objectiviteit en de realiteit der sacramenten. Deze handhaaft Ravinck immers

met alle kracht. Al hangt de werking van de sacramenten zo betoogt hij, van het geloof der sacramentsgebruikers af, de objectiviteit en de realiteit daarvan staan steeds onwrikbaar vast. Die zijn volkomen onaanstootbaar. Noch de gesteldheid van de bedienaren, noch die van de gebruikers der sacramenten kunnen daar iets af of toe doen.

„Objectief blijft de band voor woord en sacrament met Christus bestaan; want die band is door God zelf gelegd”. „Wie het sacrament geloovig ontvangt, ontvangt..... den ganschen Christus met al zijn weldaden en goederen. Wie daarentegen..... het sacrament versmaadt, versmaadt daarmede Christus zelf”. Christus wordt „wel ter dege objectief, waarlijk en ernstig aan alle gebruikers van het sacrament aangeboden”¹⁸⁾.

Van belang is ook wat de genoemde predikanten in hun brochure meedelen omtrent het oordeel van Prof. Honig over de verklaring van 1905. Een oordeel dat zeer vele leerlingen van Prof. Honig uit zijn mond hebben gehoord.

Zij vertellen, hoe Prof. Honig „op het dogmatiekcollege op onze vraag: „Professor, hoe konden ze toch in 1905 zulk een dwaze verklaring aannemen; je moet de kinderen houden voor wedergeboorte, totdat het tegendeel blijkt, aan het begin, maar aan het eind; die wedergeboorte kan plaats hebben voor, onder of na den doop? Dat is toch een innerlijke tegenstrijdigheid?” — antwoordde: „Och, mijne heeren, het is ook maar een pacificatie-formule, niet meer. Men wilde bij elkaar blijven”. „En”, zoo vroegen wij verder, „waarom staat daar in die tweede clause dan: het is minder juist, dat de doop geschiedt op grond van de onderstelde wedergeboorte, dat moet toch zijn „onjuist”? Het antwoord van Prof. Honig luidde: „Zeker, dat had er ook moeten staan. Maar vergeet niet, in welk jaar deze formule geconcipeerd werd. Het was 1905. De groote Kuyper was juist gevallen als minister, en werd met later en hoon achtervolgd. En de Synode wilde hem nu niet nog meer in een hoek zetten door te verklaren: het is onjuist”¹⁹⁾.

Dat de Korte verklaring van 1905 inderdaad niet als

¹³⁾ W. Heyns, Gereformeerde Geloofsleer², Sneek 1927, voorrede.

¹⁴⁾ De Heraut, 4 Dec. 1927.

¹⁵⁾ Christelijke Encyclopaedie, Kok, Kampen, I, p. 631.

¹⁶⁾ a.w. p. 19.

¹⁷⁾ zie: p. 132 v.v.

¹⁸⁾ Gereformeerde Dogmatiek², IV, p. 532/5.

¹⁹⁾ a.w. p. 19.